Масса а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

Сердало

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ШОАТТА, 19 МАРТ, 1988 ШУ. ★ № 34 (7537). ★ Мах 3 кеп.

КПСС ЦК, СССР МИНИСТРИЙ СОВЕТЕ, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК

КПСС Центральни Комитет, СССР Министрий Совет, Профессиональни Союзий Ерригсоюзни Центральни Комитет, ВЛКСМ Центральни Комитет хьежар 1987 шера СССР экономически социальнии дегIакхувлара, пачхьалкхен планаш толаме кхоачашъяра тIехьа йоаржаяьча Ерригсоюзни социалистически яхьа итогашка.

ТIанийцача соцам тIа белгалдоаккх, мехка къахьегамхошта парте XXVII-ча съезда, цул тIехьагIа хиннача КПСС ЦК Пленумий решенеш кхоачашъеш общественни производства эффективность дIахо лакхъе карагIдаьнналга. ЛеррагIа кхоачашйора радикальни экономически реформа. Мехка промышленность пхе шера планагIа лаьрхIача дегIаахара боарам тIа яьлар. Машиностроене продукци кердайоаккхалга сихдаьд, доагора-энергетически прогресс сихъяра даькъе цхьадола де дезараш кхоачашдаьд. Агропромышленни комплексе продукци арахецалга дегIаденад, тешшаме чIоагIагIа дегIаахa болабеннаб юрта боахам, къаьстта хьайбаш леладелга. Дуккхача шерашка эггара хьалха материальни сфера доакъошка болх беш бараштa кхы саг тIа ца тохаш продукце тIакхеталга Iалашдаьд. Экономика социальни лостамагIа дегIакхувлара никъ тIатеIIа, леррагIа дIакхихьаб. Хоалуш дукхагIа хьалъю чуIе фусамаш, бахача наха деча гулакхий боарам дегIабенаб, цун реальни доходаш лакхъеннай.

Мохк социально - экономически дегIакхувлача дикагIча оагIорахьа хулаш дола хувцамаш, общества вахара ерригача оагIонашта демократизаци яра, советски наьха къахьегама а политически а хьинар дегIаахара, уж перестройка шоай дакъа юкъедахьа гIертара, Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 70 шу дизара ма боаггIа накъабахара, шийтталагIча пятилетка заданеш толаме кхоачашъяра тIехьа геттара дукхача наха дакъа а лоацаш социалистически яхь йоаржаяр бахьан долаш хиннад.

1987 шера яьржа хиннача Ерригсоюзни социалистически яхьа итогегIа КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК экономически социальнии дегIакхувлача геттара лакха хьокхамаш гойта вIаштIехьдаьннача, поставкаш яра договорни декхараш, халкъбоахаме эша тoвараш арахецара, юртбоахама культураш пачхьалкхенга йохкара план, ерригача тайпай ресурсех экономи яра, продукце дикал лакхъяра. чуIе фусамаш, больницаш, школаш, деша даха ха йоацача берий учрежденеш хьалъяра заданеш бIаь процент кхоачашъелга Iалашдаь городаш, районаш, объединенеш, предприятеш, организацеш, колхозаш совхозаш, белгалъяьхай.

Цунца цхьана. дуккхача объединенеша, предприятеша, организацеша, колхозаша, совхозаша, районаша, городаша, областаша, краяша, автономни республикаша 1987 шера а пятилетка шиншера а планаш кхоачашъяьяц, промышленни а юртбоахама а продукци арахецача, социально-культурни лоархIаме йола объекташ эксплуатаце дIалуча тIехьадисар гучадалийтад. Перестройка еча, радикальни экономически реформа чакхйоаккхача дегIаденача къахьегамхой творчески хьинарах кхоачамболлаш пайда нийбац, бокъонца яхьа хьал хьадеча мела пайда нийбу доалдара, биззача боахама расчетах, самофинансироване кердача условей таронех.

Автономни республикаша, краяша, областаша Ерригсоюзни социалистически яхьа дерриге хьокхамаш кхоачаш ца дар теркал а деш, царна 1987 шера яхье котбаьннараш яха цIи лац.

КПСС Центральни Комитета, СССР Министрий Совета, Профессиональни Союза Ерригсоюзни Центральни Комитетеи ВЛКСМ Центральни Комитетеи котбаьннараш а лаьрхIа КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК карара кара тела цIе байракхаш еннай

Нохч-ГIалгIай АССР гIолла

Ерригсоюзни социалистически яхье котбаьннараш:

КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК карара кара тела ЦIе байракх еннай.

1. г. ГУДЕРМЕСА.

СССР ВДНХ-а Ерригсоюзни Сийлен улга тIа а йоаккхаш КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК карара кара тела цIе байракхаш еннай укх коллективашта:

2. СССР 60 ШУ ДИЗАРА ЦIЕРАГIЧА «ОРГТЕХНИКА» ЯХАЧА ГРОЗНЕНСКИ ПРОИЗВОДСТВЕННИ ОБЪЕДИНЕНЕНА.

3. НАДТЕРЕЧНИ РАЙОНА «ГВАРДЕЙСКИЙ» ЯХАЧА СОВХОЗА.

КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК карара кара тела ЦIе байракх еннай:

4. «ГРОЗНЕНСКОЕ-1» ЯХАЧА АВТОТРАНСПОРТНИ ПРЕДПРИЯТЕ КОЛЛЕКТИВА, г. ГРОЗНЫЙ.

БIАЬСТАН ДЕНО ШЕРА КХОАБ

Соахка хIара гектара тIара 16 центнер гаргга мара ялат чуэцанзар Сунженски района «Серноводский» совхоза кхаш леладераша. Районе эггара лохагIа хьокхам бар из.

Укх шера производствана ше финансировани еш болх беш хургъя цун коллектив. Цудухьа дIахо иштта кхоачамбоацараш нийсдалийтача шоай экономикана зе дергдолга, хIаьта бановкъостал де, кIалхарбаха кхычахьара боагIаргбоацалга ховш, юртбоахама культураш ма хулла дикагIа хьувкъаяра беррига шоай теркам тIабахийта къахьегаш ба цу боахама кхаш леладераш. Ший ханнахьа минеральни удобренешца гурахьа дIадийнача ялата подкорма яь, бIаьсти дIаювргйолча культураштa хьакъоастадаь лаьтта органически удобренешца хьаьндаь, Iан замалахьа лаьтта Iайна тIоадал соцаяра макхаш доахаш, культиваци еш ба хIанз. ХIанз доакъара горохаца эбаь кен дIабе болабергба цига.

Макхаш доахаш боахкараштa юкъе яьржача яхье хьалха Мидиев Мохьмад ва. Балхаши норма ца еш ди дIадахийтац цо. Механизатораша беча балха раьза ва цу боахама керттера агроном Улубаев Зайнди а.

СУРТА ТIА: «Серноводский» совхоза керттера агроном З. Улубаев (аьттехьара вар) механизаторaца М. Мидиевaца бIаьсти юв культураш дIаера лаьтта мел дика кийчдаьд хьожаш ва.

М. МАМЫШЕВА сурт.

Нохч-ГIалгIайчен литература денош—Москве

БЕЗАМЕ ТIАЙЙЦАР

(Москва—телефонаца).

Укх деношка Москве чакхдоахаш да Нохч-ГIалгIайчен литература Денош. Уж дIадоладеш москвичаша Нохч-ГIалгIай йоазонхой делегаци йнгар СССР Алмазни фонде. Цига царна гойтар XVIII-ча бIаьшере йолаелча денз тахханарча денга кхачналца гулъяь — алмазий, бриллиантий, жовхьарий, бирюзай, кхыча маьхерча минералий ганз.

Цул тIехьагIа йоазонхой вIашагIкхетар хилар «Литературная газета» редакце коллективаца. Цига шоай кхолламах, перестройка, гласность, демократи дегIайоалаеча шоашта хьалхашка латтача докхкийча декхарех дийцар Нохч-ГIалгIай халкъа поэтессас Ахматова Рансас, республика халкъа йоазонхочо Боков Ахьмада, Нохч-ГIалгIайчен Ленински комсомола преме лауреата Чахкиев СаIида, кхычар.

Цар къаьстта белгалдаькхар, «Литературная газета» редакце коллективо Къулбаседа Кавказа йоазонхоща, ерригача творчески интеллегенцеца дукхагIа а айххагIа а бувзамаш лоаттадеш хилча шоашта бакъахьа хеталга. Иштта цар хьоахадир вай регионе дахача халкъий вахарах дола объективни бакъдар ерригсоюзни газет дешачоа дикагIа довзаргдолаш газето дийцача нийса хургхилар.

Нохч - ГIалгIайчен йоазонхоша яь замечани бакъхилара мукIарал а даь, газета редакце болхлоша хьаллаьцар из предложени.

ШоллагIча дийнахьа, Нохч-ГIалгIайчен йоазонхой делегаци хилар Москвана юххе уллача Димитровски районе. Цига вай йоазонхой вIашагIкхийтар района юрта боахама къахьегамхоща. Вай республика вахарах, революци ялалехьа тIехьайнса хинна Нохч-ГIалгIайче экономически, социальни, культурни, духовни дегIаярах лаьца, шоай кхолламах, творчески планех дийцар цар. Йоазонхоша йийшар шоай стихаш, дувцараш. Къаьстта белгалдаьккхар перестройка, гласность, демократе хьалашка шоашта хьалхашка латта сийдолеш бехктокхамен декхараш.

Фусамдаьша хьаьшашта дийцар шоай вахарах, нийслуча проблемаех, халонех, кх. дI. Безаме чакхдаьлар из вашагIкхетар. Нохч-ГIалгIайченера хьаьший безаме, дег тIара ловцаш доахаш накъабаьхар фусамдаьша.

г. Москвера Нохч-ГIалгIайчен литература денош дIаходолхаш да.

Хь. АУШЕВА,
тха спецкор.

СССР—СФРЮ: цхьана гIулакхаш леладара перспективаш

М. С. ГОРБАЧЕВ ЮГОСЛАВЕ ХИЛАР

ЛЮБЛЯНА, 17 марта: (ТАСС спец. корр.). Халкъа Iаьдал латтача шерашка Югославе экономически Iилма - технически прогресса масштабаш ма ярра гуш я «Искра» яхача объединенега хьежача. Цун производство йовзаш, болхлошцеи специалисташцеи вIашагIкхеташ дIайолаелар диълагIча дийнахьа СФРЮ волча М. С. Горбачева гIулакхацара программа тахан. Электрически фонарикашкара низ болча ЭВМ-га, лазернии опытно-электроннии техникага кхачалца я шовзткъа шера дегIайоагIаш объединене хьаяь продукци. «Искра» продукци эггара дукхагIа ийер СССР я. Торгови поставкаш кхы тIа хьалъюз советски партнеращца цхьана Iилма - технически къахьегаро.

Объединене 36 эзар къахьегамхой цIерагIа Генеральни секретарага дег тIара моаршал хьаттар генеральни директора Ф. Шифковича. Хьа визито, новкъост Горбачев, боккха низ лургба «Искраси» советски предприятешен дIахо а массе оагIорахьа цхьана къахьегара. Тха болхлошта лов Советски Союзе перестройка еш позитивни хувцамаш хилийтара тIаберзабаь Iа беча балха тIа доккхий толамаш дахар:

Болхлошца къамаьлаш деш М. С. Горбачевна лайр боахамеи социальнии проблемаш кхоачашъяра эффективноста дешаш дувца, социалистически самоуправлене механизмо беш бола болх, советски партнеращцара бувзамаш дегIаахар довза.

Тха «Искра» объединене коллективага яла эггара йоккхагIйола предложенеш хила тарлу, аьлар цо, шоана кхоачашъе моге. Цох лаьца иштта хIана ях аз: тха мехка хьаеча машинашта хIанз модернизаци ю, микроэлектроника лакхъе безам а ба тха, шера из тханцига 20—25 процент лакхлуш яле а. Мехка тайп - тайпарча городашка электроника массехк центр хьалъе лаьрхIад оаха. Цу хьакъехьа тIехьадусачара хьалхашка довла а деза тха. ХIаьта Iилма разработкаш тха йолаш я, производство вIаштIехьъяккха еза. Лоацца аьлча, цхьана къахьега хьех оаха шо.

Советски Союзаца цхьана къахьегилга шердара берригa низ тIабохийтаргба оаха, аьлар Ф. Шифковича. Тха хIанззе а беркате бувзамаш да советски предприятешца, каст-каста вIашагIкхет тхо СССР-ерча коллегашца. Хьо дувцилга йоаццаш бакълув: гIулакхацара бувзамаш дегIадоаладе деза, хIана аьлча, уж вIаши пайдане да, цу а вокх а оагIонна хьаштдолаш да:

М. С. Горбачев: ХIаьта тха экономически реформа бахьан долаш цхьадолча даькъе бувзамаш дохадаьд аьлар Iа — из-м дика ма дий. ХIанз шо бюрократически духьаленаш а яьха, духхьал Iилма организацешка, предприятешка довргда.

Объединене сий долча хьаьший книжка тIа КПСС ЦК Генеральни секретара йоазув дир: боккха мах бир цо коллективана карагIдаьннарий, производственни толамаш дукхагIдахар ловш ловца баьккхар.

«Искрера» городе бодача новкъа цхьан центральни майда тIа лаьрхIа йоацача моттиге сайцар. Цига гулбелар городе баха эзараш нах. Цар моаршал хьаттар Генеральни секретарага, советски наха эггара дикагIа мел дар ловш хилар дIаала аьлар, перестройка Советски Союза меттел, дерригача дунен тIа машар чIоагIбара а болх беш я, яхаш дийцар. Наха хаттараш дора, югославски кулгалхошца яьча переговорий итогаш йовзар ловра.

М. С. Горбачев: Переговораш геттара дика хилар. Бувзамаш кхы а дукхагIа шерде таронаш я вай, из шинна а оагIонна хьаштдолаш да. ХIаьта тIаккха — эггара керттера дар: тхона хов, тха наха югославски халкъаш мел лоархI, беркате гIулакхаш массаза а советски сага дег чу дус. Тхона хов шо тхоашца миштад а. Цудухьа сона хет Советски Союза а Югославе а кулгалхой вай халкъашта дезар теркалде, массе оагIорахьара бувзамаш дегIадоаладеи чIоагIдеи декхарийла ба аьнна. Переговораш еча хана дуккха долчун тIехь барт бир оаха. БIаьшерашка, къаьстта укх тIеххьарча итташ шерашка хьаIайнар лорадар меттел, кхы тIа хьаIоале а деза.

Са чIоаггIа безам ба Любляне, Словене хила. Сона хов укх крае бахараш во доацаш къахьега ховш болга. Толамаш доахалда оаш, керда дикадараш карагIдалда шоана.

* * *

Цу дийнахье а М. С. Горбачев Словене Социалистически Республика кулгалхошца вIашагIкхийтар. Цига дакъа лоацаш хилар Словене СР Президиума Председатель Ф. Попит, Словене СК ЦК Председатель М. Кучан, республика кхыбола кулгалхой.

Цига бар КПСС ЦК секретарь В. А. Медведев, кхыбола советски официальни нах.

ДоттагIала хьале къамаьл хиннача дийцар советско-югославски гIулакхий хьакъехьара цхьадола дешаш, царца Словенеца цхьана экономически, культурни къахьегилга дегIадоаладара, цун духхьалара республикашта юкъера бувзамаш Белоруссеца дараш а долаш.

КПСС ЦК Генеральни секретара сийна делкъийга шу оттадир Словене Социалистически Республика Президиумои Словене СК ЦК Президиумои. Ф. Попитеи М. С. Горбачевеи лоацца къамаьлаш дир.

Делкъел тIехьагIа М. С. Горбачев городе Дубровнике (Социалистически Республика Хорвати) кхаьчар.

Цо городе го баьккхар, цун историко - архитектурни езача белгалча моттигашка хьежар.

Сарахьа Генеральни секретарь республика кулгалхошца вIашагIкхийтар. Цига дакъа лоацаш хилар Хорвате СР Президиума Председатель А. Маркович, Хорвате коммунистий Союза ЦК Президиума Председатель С. Стойчевич, советски оагIонгахьара — В. А. Медведев, кхыбола официальни нах.

ДоттагIала хьале къамаьл хиннача дийцар советско - югославски гIулакхий хьакъехьара цхьадола дешаш, царца республикашта, краяштеи городаштеи, СССР-аи СФРЮ-неи юкъера доттагIала бувзамаш. Украинаси Хорватеи цхьана къахьегилга дегIадоаладара дараш а.

Мехка гIолла го боаккхаш М. С. Горбачевца ва СССР Министрий Совета Председатела заместитель И. С. Силаев, СФРЮ-ра СССР посол В. Ф. Мальцев, КПСС ЦК Генеральни секретара помощник Г. Х. Шахназаров, югославски оагIонгахьара — СКЮ ЦК Президиума член М. Орландич, СФРЮ Союзни исполнительни веча Председатела заместитель Я. Землярич, СССР-ера СФРЮ посол М. Вереш, кхыбола советскии югославскии официальни нах.

А. БЕЛИКОВ,
В. КУЗНЕЦОВ,
Г. ШИШКИН.

Гота дIайолаяьй

— Селхан дIадоладаьд оаха бIаьстан-кхашкара балхаш, — аьлар Грозненски района Ленина цIерагIча колхоза председатела Арбиев Сонаки Алиевича. — Цхьан дийнахьа 100 гектар горох эяь кен дIабийннаб. Из даьд доакъара база шеръяра духьа.

Соахка а из болх тесса битабацар колхозе. Шортта йол, ча, доакъара свекла кийчъяьяр укхаза. Цо аьттув белар дIадахача Iай хьайбаш Iангара дахара гIулакх дика дIадахьа. Шура лаьгIъяланзар ара шелал лаьттача хана а. ХIанз хIара дийнахьа тIакхеташ я из. Соахка укх хана хинначунга диллача хIара беттача Iаттара килограмм совгIа шура йоаккх доярkаша.

Къаьстта хьинар айденна, XIX Ерригсоюзни конференцена толаме накъабаха, аьнна, дош денна къахьегаш ба ба № 4 йолча шурий-товарни ферма къахьегамхой. ДIабахача шин бетта планаш 105 процент кхоачашъяьй цар. Цу юкъагIа хIара беттача Iаттагара 408 килограмм шура яьккхай доярхас Э. Сакуевас. КIеззига мара цул тIехьайнсаяц цун новкъост З. Ахмадова а.

Бежа Iуй А. Масиеви М. Магазиеви йоккха опыт йолаш нах ба. Шоаш хьожаш болча хIара бежана дийнахьа 600—650 грамм дулх тIакхетийт цар. Ала деза из совхозе меттел, районе а дикагIбола хьокхам ба, аьнна.

— Кастта баьццара доакъар эшаргда фермашта. Из кхетаду колхоза механизатораша. Цудухьа шоашта могар ду цар хьайбаш лeладерий болх дикагIа дIагIоргболаш, — йоах С. Л. Арбиева.

* * *

Надтеречни район, «Знаменский» совхоз, директор И. Нурадиев:

Соахка Iангара доаккхача хIара хьайбана лаьрхIа 11 центнер доакъара единица мара Iалашъе вIаштIехьдаланзар тха къахьегамхой. Из бахьан долаш рационагIа хьайбаш кхаба аьттув хиланзар. Цудухьа кIезига я йоаккха шура. Из пачхьалкхенна дIаялара хьалхарча квартала план кхоачашъе карагIдоале е тамаш я.

Иштта из кхы нийслургдоацаш лаьрххIа мероприятеш оттаяьй совхоза специалисташа. Масала, кхаш леладерашта хьалхашка декхар оттадаьд хIара хьайбана лаьрхIа укх шера 23 центнер доакъара единица Iалашъе, из гIулакх толаме чакхдаккхарра мел эшачунца — техникада, удобренешца, тIадаларга диллача лакха кондици йолча фуца — уж Iалашбаьб.

Цу дерригнех ма хулла дукхагIа пайда эцара чIоаггIа, теркам тIабахийта къахьегаш ба хIанз механизатораш, лаьттанцара тIоадал соцаяра макхаш доахаш ба. Из болх 150 гектар гаргга долча кхай тIа баьб хIанзле. Цига мошача доакъара лаьрхIа горохаца эбаь кен дIабургба.

Мехкаш доахаш боахкача механизаторашта юкъе геттара дика къахьег Дударов Замада, Абдулкадыров Ризвана, Насуханов Хьажге, Дангаев Ширване, кхычар. Балха норма 80—90 процент тIехкхоачац ца еш, ди дIадахийтац царех хIаране.

* * *

Сунженски район, «Ассиновский» совхоз, директор В. Догонов:

— Ханнахьа, дIадоладаьд боахаме бIаьстан-кхашкара балхаш. ХIанзле а дIайийннай итт гектар пастернак, 24 гектар морковкаш, итт гектар хох, йиъ гектар кабуц. Цул совгIа, теплицашка тайп-тайпара рассада а я зIийрг тохаш латташ. Къаьстта дош ала лов сона тхоай дикагIйолча коллективех. Царех я мело ца еш болх дIаболабаь №№ 3, 8, 12, 14 йола бригадаш. Масала, № 16 йолча бригада болхлоша (бригадир Д. Цицкиев) гидIадера дика кийчдаьд 66 гектар лаьтта. Цул совгIа цу ерригача майда тIа эшаш йола удобренеш а тайсай цар.

Боккха теркам тIабахийтаб сомий бешамашта а. Цига укх Iай араэзай 4500 тонн органика, кхыйола удобренеш. Лоаццача юкъа чакхдаьккхад гаьнаш яIара гIулакх а. Хьачаш, боалаш, черешнеш, Iажаш дикача хьале ба. Гучаяьннай хьалхара чIанакаш а.

Вай мехкара дукхагIдола боахамаш санна боахама расчета, оахош тхоашта финансировани яра, самоокупаемоста хьалашка болх бе доладеннад тхо. Цо хьалхадоаккх, планал совгIа яьккха продукци йохка, цунна маьхаш оттаде тхо тхоай лоIаме хилар. Цу дешо тохабалийтаб беррига къахьегамхой. Цар кхетадаьд, шоашта лургдола алапи бухсоцццаш хьахулачох тийша долга.

Лоаццача, дикагIйолча агротехнически халонашка, лакха дикал йолаш бIаьстан-кхашкара балхаш чакхдаха дош лу оаха.

16 апреле—коммунистически субботник

ЛЕРТТIА КИЙЧО ЯЬЙ

— В. И. Ленин ваь 118 шу дузача денна хетадаь дола Ерригсоюзни коммунистически субботник 16 апреле чакхдаккхара москвичаша дIаболабаь болам дог раьза хинна тIайийцар тха мебельщикаша, — аьлар «Терек» яхача мебельнодахчан хIамаш еча объединене профкома председатела Чокаев Вахас. — Субботнике дакъалоацаш хургва 3 эзар гаргга саг. Шоай балха моттигашка къахьегаргда 1500 совгIча саго. Цу дийнахьа объединене арахецаргья 78 эзар сома маьха тайп-тайпара продукци.

Потребителашта дIайохьийтаргья цхьа миллион совгIча сома маьха продукци.

Керттерча производстве къахьегаш боацараша гул а даь «Вторчермете» дIадохьийтаргда 9 тонн совгIа тиша аьшк.

Объединене коа, цун филиашка, цехашка, участкашка лостам беш а дукха балхаш дергда. Тоадергда гIашлой наькъаш, иштта дIайогIаргья гаьнаш, кIотаргаш.

Къахьегама цIей долча дийнахьа ремонт ергья цхьайолча оборудованена. Цу даькъе тоа а баь кийчбергба 20 электродвигатель, кхыдола балхаш дергда.

Субботника лостам балара вIашагIъеллай лаьрххIа штаб. Цунна керте латт объединене производства даькъе директора заместитель.

«ЦIеча шоаттдийнахьа» нах чубахача цIеношта ремонт а ергья мебельщикаша. 60 квадратни метр хула уйнаши, тховнаши тоадергда, 1200 квадратни метр долча цIеношта арахьара кIир тохаргья.

Уж балхаш дара эшаргья дука автомобилаш, тракторaш, кхыйола транспорт. Цу гIулакха а хIанззе а хьовзам хургбоацаш уйла яьй укхаза.

Шоаш хьинаре къахьегаш субботнике даьккхача ахчах 4600 сом шийтталагIча пятилетка фонде дIачулургда объединене къахьегамхоша.

У. ГИРИЕВ.

Ю. А. АЙДАЕВНА «НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР КУЛЬТУРА ЗАСЛУЖЕННИ БОЛХЛО» ЯХА СИЙЛЕН ЦIИ ЯЛАРАХ ДОЛА

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

Кепайоазон даькъе доккхий гIулакхаш карагIдувларахи общественни вахаре хьинаре дакъа лацарахи «Нохч-ГIалгIай АССР культура заслуженни болхло» яха сийлен цIи лойла Айдаев Юша Ахьядовича — «Ленинан некъ» яхача республикански газета редактора.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь С. КОЖУХОВСКИЙ.

г. Грозный.
1988 шера 17 марте.

БАРХIАЗЛАГIА ХЕРЖА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРА СОВЕТ ГУЛЪЯРАХ ДОЛА

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо **соцам бу:** бархIазлагIа хержа Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьара Совет 1988 шера 8 апреле г. Грозне гулъе.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь С. КОЖУХОВСКИЙ.

г. Грозный.
1988 шера 17 марте.

ПАРТИЙНИ ВАХАР: ПЕРЕСТРОЙКА НАЬКЪАГIА

Н а х а гаргагIа

1. Перестройка дIайолаелча денз малагIа дика гIулакхаш карагIдиййнад шун партийни организацепа?
2. МалагIа халонаш, проблемаш нийслу цу балха тIа?
Тха корреспондента уж хаттараш дир ГI. Ахриева цIерагIча «Электроинструмент» яхача Назрановски завода слесарий бригадирага, партбюро членага, СССР Лакхехьарча Совета депутатага Т. ХАЛГУЕВГА.

1. Заводской столове хIама дуаш дагIаш дуккхача хана денз сайна вовзача токарга Ю. Муталиевга хьаттар аз:

— ЧIоагIа гIозваьнна ма вий хьо, цхьа дика кхаъ бена хила беза хьога? — аьнна.

— ГIозвала хIамаш шоргта да, — аьлар Ювсапа. — Шин бетта план кхоачашъяьй тха бригадо, цул совгIа квартира а хьожаяьй сона. ХьалхагIа цIейна къахьегама совгIаташ духхьал оаха, болхлоша, мара киййчдацар, хIаьта хIанз тха а йоакхо е баьннаб.

Бакълувр. ГIозвала бахьанаш долаш вар из. Укх тIеххьарча хана тха заводе дика хоалу перстройка. Из хоалу наха карагIдувлача гIулакхашка хьежача, дуккхачар хIама бе-башха ца хетара уйлаш цIенъяь дIаяьха хиларца.

Цу дерригача хувцамий керттера моттиг кхоач завода партийни организацега. Хувцалуш латт цун балха стиль: наьха хьаштий дукхагIа терко е яьннай. Нагахьа санна хьалхагIа партбюро заседанешка дувцаш хиннараш духхьал производственни дешаш мара хиннадеце, хIанз укхаза цIенхаштта кулгалхошкара хьадех заводе оттаяь жилищно-социальни программа кхоачашъелга, наьха бытовой, балха хьалаш тоаделга, производства культура лакхъелга.

Вешта цехашка а партбюро членаш дукхагIа хила баьннаб. Цар теркал ду деррига: цеха начальник болхлоша лоархIаш ва-вац, производственни гIулакхаш ритмично дIадахийтара новкъарле ер фуд, хьалхарча бетта мел болхлой заводера дIабаьннаб, малагIча бахьанех. Боккъалдар аьлча, тха цехови партийни организаце а хIанз ший балха тIа дукхагIа ког-гIорталга ю сага фактора. Хан-ханнахьа партбюро заседанешка перестройка еча шоашкара малагIа дакъа юкъекхухь дувцаш коммунисташа отчеташ ю. Цу даькъе къаьстта бехктокхам тIабуж производственни участкай мастерашта, службай кулгалхошта, цеха начальника. Отчетах бола соцам кхоачашбара тIахьожам лоаттабелга тIадулл оаха бюро члена, цо йилла ха яьнначул тIехьагIа из гIулакх мишта лел хоам бу бюрога.

ХIанз оамал а хинна дIаэттад хьайилла партийни собранеш чакхйоахалга. Нах гураьза а болаш боагIа цу тайпарча собранешка. ХIана аьлча, хов царна цига дувцаргдараш хIаранена тахан чIоагIа дагалатта дешаш хургдолга.

ТIеххьара хиннача хьайиллача партийни собране дувца оттадаь дош дар производства культура лакхъезалгах, оборудованена, механизмашта лерттIа доал дезалгах. Цу дешах къамаьл дир гIишлон-отделочни машенаш еча цеха начальника И. Имагожева.

— ВорхI шу дIадаьннад токараша Сагов Поакъапеи Балкоев Даудеи цхьан станока тIа болх бу, — аьлар Имагожева. — Тахан арахиййцача санна дика болх беш я из станок. Кхыметтел спецовка тIа а ца ювхаш цIенача барзкъашца Iа болх бой а бIехвалар кхерам бац. ХIанад из? Из да цу шин сага шоай доалахьа йолча оборудованена лерттIа доалдендаь, хIаьта токараша Дзейтова, Измайлова, Точиева болх бу станокаш демаша яьха а даьтташ хьалийиза а я. Массехказза аьннад, дийцад хувцалуш хIама дац. Производства культура укхазара хьайолалаций?

Новкъосташта хьалхашка дикка цIийвала вийзар цу дийнахьа хийлане.

ХIанз шоллагIа шу да госпрнемкагIа тхо болх беш дола. Хетаргахьа, цу тайпара нахаца юхь-духьала вIашi дагадоалаш тхо хиннадецаре хIанзара хьокхамаш а (уж сел дика деце а) тха хургдацар аьнна хеташ ва со а кхыбола коммунисташ а. ХIаьта хозрасчетаген ше-шийна финансировани ярген даьнна къахьега долалуш бокъонца принципиальни а цунца цхьана цIенача дег тIара а къамаьл хилар тха нахаца. Цудухьа бIарчча хьанийцача завода коллектив дика кхеташ я хьалхашка латтача декхарех. Лоацца аьлча денале болхлой класс хьалкхийнай тха предприяте. Цунна дага доаллар производства гIулакхаш тоаделга да. Нах дукхагIа дог лаза баьннаб шоай предприятех, шоаш дикагIа къахьегарга хьежжа цун гIулакхаш бокъалгахьа даргдолга кхетаду цар. Гаханарча дийнахьа завода еррига подразделенеш коллективни подряди хозрасчети юкъе а йоалаяь болх беш я.

ХIанз шерра яржаш латт XIX Ерригсоюзни партийни конференцена сийленца накъадахара йола социалистически яхь. Цун инициатораш ба заводе меттел, ерригача республике а цIи хеза нах. Царех ба слесарь, Нохч-ГIалгIай АССР-а Лакхехьарча Совета депутат Кочиев Ахьмад, токарь КПСС Нохч - ГIалгIай обкома член Сагов Йоакъап, токарий бригадир Могушкова Iайшет, участка мастер Муталиев Мартазкъа, кхыбараш. ХIаьта А. Могушковай бригадо лаьрхIад партконференци хьаеллача денга ялх бетта план кхоачашъе а массехк эзар сома маьха заданел совгIа оатхалаш хьае а.

2. Бакъдар аьлча, халонаш хIанз а шорта я тха балха тIа. Масала, комплектующи оатхалашца тхо Iалашделга геттара во латт Духхьал соахка электросверлилкашта эша оатхалаш самолеташца хьаярах совленагIа дукха ахча дIадахад. ХIаьта харц хургдар тхо сатийна дагIа аьлча. Тхоай министерстве делгаци хьожаяьяр оаха из гIулакх бокъалгахьа доаккхалга хьадехаш. Цул совгIа, дехар деш телеграммаш ахийтай смежникашка. Боккъалдар аьлча, цар бехкагIа дисар тхо 1987 шера план кхоачаш ца еш а. Шун дехар кхетаду, могар дергда — цу тайпара дар тхога юхаухаш хинна жопаш. Бакъда, массехк ди, кIира тIехьа яьхе мара хьакхачийтацар эша оатхалаш. Вешта кIира-м хIама а дацар. бетташ а доахар цхьайолча хана каьхаташ дIа-юха ухийташ. Укхаза тха кулгалхой бехк а кIезига бац. Телеграммаш тийллача гIулакх даьннарг лоархIаш багIа уж а, кхы оарц ца доаккхаш.

Перестройка дIахо мел йода дикагIа кхетаду аз тха керттера моаотагIа — даьсса хабар, дош хаьддача гIулакхаца чIоагI ца дар долга. Ушало чуэза хIама санна, дайна дIадоал цудухьа моллагIа а дIадоладаь дика гIулакх.

Цхьайолча хана завода партийни организаце цу хьакъехьа лувцача позице а цецвоаккх со. Из еций эггара хьалхарча даькъе кулгалхошкара хьадда гIулакхаш хьадеха дезар, сатийна багIа йиш яц ала дезар.

Кхы а дар са партийни организацех ала. Дукха ха йоаццаш завода цехашка дикала группаш вIашагIйохка. аьнна, приказ техар предприяте гIолла. Подразделеней кулгалхоша а цу хьакъехьа эша распоряженеш йир, группаш вIашагIтехар. Цига йистедаьннарг лаьрхIар деррига. Бакъда, цу деша цхьан хана теркам тIаберзабаьр КПСС Назрановски райком яр, заводоуправлене цу хьакъехьа информаци шоашка дIаяхьийтачул тIехьагIа. Бакъда цу гIулакхах практически мишта пайда эц хьожаш тIахьожам лоаттабанзар.

Вешта юххьанца хулаш дац цIенхаштта долча дешашта лакхе латтачар теркам тIа ца бохийташ. Цхьа шу хьалха заводе чакхдоаккхаш дар «Хьадийллача письмон ди». Цига бар района партийни, советски органий викалаш. Наха юхь-духьала дукха дийцар шоашта дагадоаллачох, къахьегара новкъарле ечох. Цхьан дешаца аьлча, проблемаш дукха яр. Цхьабакъда, цу хана денз дикагIча оагIорахьа хинна хувцамаш хила дезачарна юхе кIезига да.

Сона хетачогIа, партбюро хIара член тIачIоагIве веза хьаьддача подразделенена. ТIаккха уж масса долча гIулакхашта гаргагIа хургба, практически новкъостал де а вIаштIехьдаргда цар эшшача моттиге. ХIаьта партбюрос хан-ханнахьа ладувгIаргда коммунисташта хьалхашка цар еча отчеташка.

Къамаьл дIаяздаьр
А-Г. УГУРЧИЕВ.

ЭСТОНСКИ ССР. Юрта боахама, промышленноста, Iилман Союз лоархI Куусалу яхача колхозерча «Эстрон» яхача электронни аппаратура хьаеш йолча заводах. Итт шу хьалха хьаяьча производствас боахамаш лаьрххIача электронни аппаратураца Iалашду. Укхаза арахец промышленни предприятеша а тIехьа чIоагIа лоархIаш йола боахама чухьа бувзамаш лоаттадара лаьрхIа селекторни системаш. «Эстрона» цхьаькха цхьа дакъа — биотехнологи. Моттигерча фермай цурех даьккхача морзах заводчанаша витаминизированни доакъара дрожжаш арахец. ГIулакх лерттIа вIаштIехьдаьккхача подсобни производства иштта тайп-тайпара хIамаш хьае йиш я.

СУРТА ТIА: «Эстрона» монтажни цехе. Чурча бувзама селекторни системана лаьрхIа кийча абонентски аппараташ хьахьокх радиомонтажницас Сирье Килкас.

Э. НОРМАНА сурт.
ТАСС фотохроника.

Кхоана — жилищно-коммунальни боахамеи бахача наха бытовой гIулакхаш дечеи болхлой Ди

ЦIЕЙ СИЙНА

Кхоана жилищно - коммунальни газови боахама, бахача наха гIулакх деча болхлоша белгалдоаккхаргда шоай традиционни цIей — жилищно-коммунальни боахамеи бахача наха гIулакх дечеи болхлой Ди.

ХIанзарча этапе гIулакх дара сферан боккха лоархIам а беш, партеи правительстваси йоакхо ю из отрасль эргаяьккха тоаяра, тIехь-тIехьа дукхагIа новкъостал ду из дегIайоалаяра. Из кхета а деш сфера болхлоша хаддашза лакхъю шоай балха говзал, гIулакх дара культура, халкъа боахама кхыча доакъошца цхьана вай сий дола гIулакхаш дечеи хIама карагIдоалачеи хьалха латт.

Материальни производстве шоллагIча моттиге а болаш жилищно - коммунальни боахамои бахача наха гIулакх дарои доккха беркате хIама ду общественни къахьегама овсарле лакхъяра. Из кхетадеш а да. Наьха бытага, гIулакх дара сфера оарамга, цIагIара боахам лелабарга дIайодача ханага хьежжа хургья дукхагIча даькъе къахьегамхой социально - культурни вахара структура, хьинареча а пайданеча а къахьегама таронаш, кхыметтел советски сага — общества керттерча хIама хьадеча низа безам а унахцIено а.

Дуккха хьалха денз дIаьннай коммунальни гIулакх делга духхьала йоккхийча городашка мара ца «хинна ха, кхыметтел цу хана а цига хIанзарчоа юхе саг хьогаргволаш дацар из — духхьала улицашка хий доагIа колонкаш оттаярца, электрически сердал яларца, кIезиг-дукха кхы гIулакх дарца, чакхдоалаш дар.

Иштта дар из вай Грозне а. ТIом хилалехьа еррига коммунальни служба «Водосвет» яхача йоккха йоацача конторе яр. Из дага йоагIа хIанз а вай городерча цхьаболча боккхийча наха. ХIаьта республика кхыча городехи районни центрехи вIалла дувца дезацар.

Цу хана денз дуккхадар хувцаденнад. Гаьнна дIахьалха баьннаб вай мохк, цунца цхьана вай городий, нах бахача моттигий вахари быти. ХIанз яц улицашкара хий доагIа колонкаши наггахьа мара ца хинна фонараши, низ бола хин, газови, электрически, кхыйола коммуникацеш я вай республика городийи нах бахача пунктийи улицашка. ХIанзара трамвайши троллейбусаши, тIаьши, путепроводаши, низ бола котельнеши, прачечнеши, паркаши, сквераши хиланза даргдоаца хIама а хинна вай вахаре чIоагIъенна дIааийттай, унахцIеначабыта, производстверча къахьегама дакъа да.

Вай республика хIанзара жилищно - коммунальни боахам дукха доакъош дола чоалхане комплекс я. Цунна юкъе я 15 эзар гаргга болхлой, специалисташ, гIулакхера нах болх беш йола бIаь совгIа предприяти, организаци, учреждени. Шерагара шерага республике бахача наха а халкъа боахама а дукхагIа гIулакхаш ду. 1987 шера республика жилищно - коммунальни боахама Министерства предприятешеи организацешеи 50,7 миллион сома маьха гIулакхаш даьд. Шера план 29 декабре кхоачашйир. Планал тIех 417,8 эзар сома маьха гIулакхаш дир. 1987 шера планал тIех городашкеи районцентрашкеи бахача наха 2,3 миллион кубометрал дукхагIа хий делар. 1701,4 эзар кубометр помещенешкара хьаара доагIа хий чакхдаьккхар, электротранспортаца дIавигав 300 эзар пассажир, капитальни тоаяьй 39,5 эзар квадратни метр хула квартираш. Министерства предприятешкеи организацешкеи 110 эзар сома пайда луш 50 гIулакх даьд, 154 эзар сома пайда беш 78 рационализаторски предложени еннай. Цу гIулакхех хIаране белгалдоаккх жилищно-коммунальни боахама предприятеша бахача наьха быт, вахара хьал тоадеш хIамаш делга. Бакъда, царна юкъе а дукхагIа белгала да баха нах хица Iалашбар.

«Чечингкоммунводоканал», «Чечингаз» объединенеша доккхий гIулакхаш даьдале а, цхьайолча моттигашка, кхыметтел городашка, царца Грозный а йолаш, газацеи хицеи баха нах Iалашбара проблема къоастае хIанз а гаьна я. Укх тIеххьарча шерашка хьаIайнача опыто хьахьокх из проблема дIахо йодача хана керда сооруженеш хьалъяра чотагIа а йоацаш, йолаш йолча мощностащеи ресурсащеи кхоачашъе езалга. Из экономически хинна ца Iеш, экологически а пайдане да гонахьара Iалаш лорадара, Iалама ресурсех, хих, газах кхом беш пайда эцара.

«Чечингкоммун э н е р г о» объединене коллектива я доагора - энергетически ресурсаш кхояра балха опыт. Укх тIеххьарча шерашка холуш кIезигъяьй цо цхьа гигакалори йIовхал энерги яккхарга дIадодача доагора удельни нормаш, хIанз «Чечингкоммунэнерго» объединене котельнешка йоаккхашъйола йIовхала энерги РСФСР-е эггара дарегIа а я.

Экономика деррига кхыдола доакъош а санна жилищно - коммунальни боахам а хадданза эргабувлаш дегIабоагIа, кердача предприятешца, хIанзарча техникацеи технологецеи хьалбуз. Цу хьакъехьа кIезига хIама даьдац вай республике а. XII пятилетке алхха моттигерча Советашка гIолла коммунальни гIулакхашта йола предприятеш хьалъярга дIадахийтад 19,2 миллион сом. Республика городашкеи районни центрашкеи йиллай 41,1 километр водопровод, 4,9 километр канализационни сеть, Урус-Мартане болх бе йолаяйтай 7,2 километр йIаьха 1,4 т кубометр мощность йола очистни сооруженеш. Хабаровски улицагIа Шолжа тIа тIий тиллад. Городаши районцентраши тоаярга дIадахийтар, планагIа 13398 эзар сом долаш, 16022 эзар сом, 45,4 эзар квадратни метр наькъаш даьхкад, 755 эзар квадратни метр наькъаши тротуараши тоаяьй. Цу дерригне а лакхбир бахача наха коммунальни гIулакх дара, городаши районцентраши тоаяра боарам. ДикагIа толамаш даьхар Сунженски районисполкома (начальник нов. А. П. Мальцев), Ножай-Юрта районисполкома (начальник нов. М. Б.- Саиев) жилищно-коммунальни боахама производственни управленей коллективаша. Цар массаза а кхоачашъю производственни заданеш, республика городаши районцентраши тоаяра тIехь латтача социалистически яхье дуккхаза котййиннай.

Нах баха пункташ тоаяра йоагIаш йола терко йиц кхыча управленеша. Цудухьа цу моттигашка санитарни хьал во да.

КПСС XXVII съезда решенеш тIа белгалдаьккхад, советски общество социальни сфера дегIаухалга дIадахача шерашка тIехьадусаш хинна хилар. XII пятилетке из чIоаггIа хувцаденнад. XI пятилетке коммунальни объекташ хьалъярга дIадахийтар 21,2 миллион сом, хIаьта XII пятилетка духхьала хьалхарча шин шера 19,2 миллион сом дIадахийтад. Укх пятилетке деррига а 37,5 миллион сом дIадахийта лерхI. Бакъда, 1987 шера хьожаяь хинна еррига капитальни вложенеш караерзайинзар.

Iанга цхьайола коммунальни службаш во кийчъяра бахьанаш дувцаргдац вай. Бакъда, белгалдаккха деза цхьайолча котельнеша юк-юкъе сецаш болх баь хилар, къаьстта гор. Грозне № 4 йолча котельне. Из да Iанга кийчбалара йоакхо энергетически жилищни службай кулгалхоша па яр.

ХIанзе а дIадоладе деза хьатIадоагIача 1988—1989 шерий Iанга кийчлулга. Из декхар кхоачашде деза комплексни хьисапе, энергетически эксплуатационни службаша, кхыча организацеiша дакъа а лоацаш. Цар низ тIабахийта беза шоай оагIорахьара бIаьши эзараши болча гражданашта дезалий хьал тоадара.

Из декхар тхога кхоачашдулургдолаш да, хIана аьлча из де безам бола, инициатива йола нах болаш ба предприятей кулгалхоех меттел, мугIарерча болхлоех а специалистех а. Уж дукха а ба. Царех ва йIовхала сетей Грозненски предприяте № 7 йолча котельне слесарь Виноградов Аркадий Алексеевич, № 3 йолча ЖЭУ плотник Хасуханов Лема, Ленински района ЖЭК-а бухгалтер Асхабова Лидия Васильевна, «Грозмежрайвод о к а н а л а» Грозненски управлене газоэлектросварщик Макаров Владимир Иванович, АДС слесарь Дакаев Мовлади, трамвая водитель Соловьева Татьяна Васильевна, дуккха кхыбараш а.

Цар цIена къахьегаш хиларо, хIаьта ишттабараш ээараш ба, йиш хулийтаргья республика жилищно - коммунальни предприятей коллективашта XII пятилетке хьалхашка латта декхараш кхоачашде.

У. АРСНУКАЕВ,
Нохч - ГIалгIай АССР жилищно - коммунальни боахама министр.

СУРТА ТIА: модай ЦIагIа керда модаш хьагойтача хана.
Н. КОБИАШВИЛЕ сурт.

ЙОАКХО ЯРГА ХЬЕЖЖА

Хургболча хьувкъама ма хулла тешамегIа лард йолла гIерташ, шерра социалистически яхь йоаржаяь хьабоагIа Сунженски района «Победа» яхача колхоза кхаш леладераш. Масала, соахка оаххаше а, минеральни удобренешца хьаьндеш, дика киййчдаьча лаьтта толашагIа йолча агротехнически хана, 350 гектара тIа интенсивни технологех а долаш, 3650 гектара тIа гурахьа дув ялат дIадийра. Цудухьа цхьаттара деррига а ноябрь бетта зIирг тесса, низ Iоабаь Iан кIал дахар из.

— ЛурчагIа гурахьа тха колхозе дIадийна хинначох 90 процент бIаьстан юххье мара дегIаданзар, ший ханнахьеи агротехника бокъонаш лораеш лаьтта киййчдаь хиннадоацандаьи, — яхаш дувц колхоза правлене председатела заместитела В. В. Тимофеева. — Цул совгIа баьцовгIаш лораяра йолча района станце болхлой, тха агрономаш ший ханнахьа ца хьажар, гурахьа дIадийна ялат зене йолча садоахача хIамаех лорадара эшар ца дар бахьан долаш, кIина къаьстта доккха зе деш йола черепашка яха садоаха хIамаш летар гурахьа дIадийнача ялата кхашта. Май бетта, ка боаккхача хана, кIин баьцовгIашка йола хьаьна хIама дIаувзаш. 400 гектар совгIа ялат хIалакдир цар. Иштта уж бахьанаш долаш хIара гектара тIара 18,2 центнер мара ялат даланзар, план 23 центнер йолаш.

Из тайпа кхоачамбоацар кхы нийслургдоацаш хIанззе а лаьрхIа киййчо яьй. Зене йолча садоахача хIамашта духьала йIоахлушше а тохара ма эшша дохьажахимикаташ Iалашъяьй.

Гурахьа ялата, доакъара дIайийнача культураша кхы а дукхагIа низ Iоабергболаш, царна минеральни удобренешца подкормка еш я хIанз. Из болх беш боахкаращта юкъе яьржача яхье хьалха Алханчуртски атагIе йолча Федюнин Александра кулгалдеча бригада механизатораш ба. Подкормка яь яккха гарга ба Тислович Василий Федоровича кулгалдеча бригадера бараш а. ХIаьта геттара дикеи сихеи къахьег цу коллективерча механизатораша Ермоленко Анатоле, Бондаренко Ивана. Норма 24 гектар йолаш, хIара дийнахьа юкъера лаьрхIача 50 гектара тIа минеральни удобренеш товс цар.

— Гурахьа дIайийнача культураштa хьалха массе хана подкормка юртбоахама авиаце новкъосталца йора оаха, — яхаш, дувц Тимофеева. — Сиха бора цар болх, цхьабакъда, дикалга диллача тхо раьза долаш бацар. Цкъаза цар а бехк хилацар. ЛаьгIо мух хьекхача, кхай тIа цхьатарра ювшацар удобренеш. Из цхьа бахьан да авиаторий новкъостала кхаш леладераш духьала хилар. ШоллагIа дар — дукха ахча доаккхар цар шоаш беча балхах. Цудухьа геттара дукха хулар ялат даккхарга дIадодар. ХIаьта хIанз подрядагIа къахьегача кхаш леладерашта из пайдан дац. Иштта уж бахьанаш долаш укх шера подкормка шоаш чакхйоаккх механизатораша. Цар беча балха тIахьожам лоаттабе безаш а бац. ХIаранена хов хьадер ший экономически хьал тоадара, ший духьа делга.

Алханчуртски атагIе да цу колхоза ка бола ялат дIадийна деррига кхаш. Каст - каста йокъал отташ моттиг я из. Цудухьа геттара лоархIаме да хьалхара подкормка кхай тIа лоа уллача хана чакхъяккхар. ХIана аьлча, лоа дешачул тIехьагIа хица цхьана овлашка кхоачаргья минеральни удобренеш а. Из кхета а деш хьалхара подкормка сихагIа чакхъяккха гIерташ боахк кхаш леладараш. Цхьабакъда, пунах а кхоачам баь Iе дагабац. Кхашкара лоа дIадоаллаше а шоллагIа подкормка е лаьрхIад. Цу гIулакха хIанзе а ма эшша минеральни удобренеш киййчъяьй шоашта.

— Боахамаш шоаш шоашта финансировани еш болх бе даьннад. Иштта къахьегам вIаштIехьбаьккхаб минеральни удобренеш еча заводий коллективаша а, — дувц химизаци яра республикански станце Сунженски районерча агрохимика Л. Огарьас. — Из бахан долаш колхозаштеи совхозаштеи йохкаргйолча шоай продукце мах лакхбаьб цар. Цхьабакъда, хIанзарчоа республике къаьнарча маьхех йохкаш я удобренеш. Цу гIулакхо а сихбир «Победа» колхоза кхаш леладераш цIаккха ца хиннача тайпара хьалххе шоашта ма эшша удобренеш Iалашъе. Царгара масал ийцача бакъахьа хургда кхыча боахамаша а.

Укх бIаьсти 2950 гектара тIа тайп - тайпара культураш: хьажкIаш, генараш, баьцадаараш, доакъара яраш дIае езаш я колхозе. Из болх сихеи дикеи чакхбаккхара шоай низ дIакхоача кийчо еш а ба колхозхой.

Тракторaш, культиватораш, сеялкаш бIаьсти кхашкара болхаш дергдола кхы йола еррига а техника тоаяь 15 феврале кийчон мугIаре дIаоттаяьй.

— Иштта из толам баккха вIаштIехьдалийтар мехмастерске, кхаш леладеча бригадий коллективай къахьегам подрядагIа вIаштIехьбаккхаро, — йоах Тимофеева. — Мехмастерске болхлой совето декхарийла бир шоай кулгалхой, ремонт дIайолаялехьа техника тоаеш эшаш мел хургйола оатхалаш, уж кхоачам боллаш хургйолаш, Iалашъе. Шоай алапеш мастерске мугIарерча болхлошта карагIдаргдолчох тийша хургдолга а ховш, шоашта тIадилла декхар, кхыметтел кхыча республикашка, городашка ухаш, толаме кхоачашдир вокхар. ХIаьта шоай балха хьалаш тоадарах, колхозагара гIо а па дехаш, шоаш йоакхо йир болхлоша. Iай хийцца болх бе йиш йолаш помещенешка йIайха хургйолаш, шоай низаца тоайр мастерске котельни, болх баьлча лувча йиш хургйолаш вIаштIехьяьккхар душ, кхыдар дир. Цу дерригне ха зехьа ца йоаеш, хийцца болх бе аьттув белар мехмастерске коллективана.

ХIаьта белгалбаха боагIа техника ханал хьалха тоае къаьстта новкъостал даьраш а. Уж ба яхье хьалха латташ бола механизатораш: Бражников Владимир, Золотарев Павел, Шалканов Иван; мехмастерске болхлой: токарь Моисеев Александр, слесараш Морозов Виктор, Лещенко Николай, сварщик Абрамян Арго, кхыбараш.

Хийцца болх дIабахьара тоаяь шортта техника йолча хьалашка, толамца кхоачашду шоай декхараш, органически удобренешца бIаьсти дIаюврдйолча культураштa хьакъоастадаь лаьтта хьаьндеш боахкачар. Соахка хьалха минеральни удобренеш а товсаш зяба аьха хиннача кхашка хIанзле 20 эзар тонн совгIа органически удобрени йиллай, план 18 эзар тонн йолаш.

Болхах мукъа бараш агрономически курсашка дешаш ба. Цига уж Iомабу ялата культураш индустриальни, баьцадаараш астрахански технологех кхее, подрядагIа болх беш чекашца расчеташ е, юртбоахама продукци яккхарга дIадодар лохдара наькъаш лех. Курсашка хьехаш ба колхоза болчарел совгIа, «Сунжа» яхача агропромышленни объединене специалисташ а.

Механизатораш квалификаци лакхъяра вIашагIъехка хиннача курсашка дешаш хилар. Цига ялхайтта саго лакхйир шоай классность.

Укх шера хIара гектара тIара планал цхьацца центнер дукхагIа йолаш горох, генараш чуэца, хIара хьайбан 21 центнер доакъара единица кхоачам хургболаш доакъар Iалашде лаьрхIа ба колхозхой. Цхьабакъда, дIадера Iалашдаьча фун дикал хIанзчул тIехьагIа лакх ца йой, дагалаьцар чакхдаккха вIаштIехьдоале тамаш я. ХIана аьлча, масала: генарий, гороха, берца, эспарцета фу тIадаларга диллача шоллагIча класса да, хIаьта магар яхача баьца дар цхьанна классах дIатоха йиш йолаш дац.

М. ХАМАТХАНОВ.

Наркоманена духьала—лира къовсам

ГЕШТ ДЕ ДАГIАЦ

Дуккха а моттигаш нийслу дош суде кхаьчачул тIехьагIа бехке волчо ца ховш дир аз из зулам, гешт де шийна, яхаш. Сел ца ховш даь хилац зулам дукхагIча даькъе, из даьчул тIехьагIа хургдолчун дукха уйла ца еш даь хул. Цу тайпара масалаш суда практике дуккха а да...

Малгобекски городской халкъа суде суд йир М. Батыжевна. МалагIа зулам дар цо даьр?

Ше заведующи волча Пседахски лорий амбулаторера цо ший рецепташ язъе бокъо хиларах пайда а нийбеш, наркотикаш йоахка молхаш язъеш хиннай шийгара уж йийхачоа. Батыжевна дика довзаш хиннад СССР унахцIенон министерства номер 175 йола приказ. Цу тIа йоах, мишта, хьанна дIахецa йиш я наркотикаш йоахка молхаш. ХIаьта номер 1311 йолча приказа тIа къаьгга белгалдаьккхад, наркотикаш йохкача молхашта учет мишта лелае еза.

1984 шера май беттагара денз 1986 шера январь беттага кхаччалца М. Батыжева наркотикаш йоахка молхаш эца бокъо луш йола 20 рецепт язъяьй 15 унахочоа. Ше из деш цо техкадац цу унахой хьал, цар амбулаторни карташ тIа уж молхаш дIахецара рецепташ ше язъялга белгалдаьккхадац.

Наркотикаш йоахка молхаш эца бокъо луш йола рецепташ я Лехабовой, Ш. Батыжева, кхычар цIерах язъяь. ХIаьта КоттоевгIар цIерагIа язъяь рецепташ цар цIерагIа вIалла а амбулаторни карташ доаццаше а язъяь я. Ц. Энгиноева цIерагIа язъяь 4 рецепт кхыметтале Энгиноевна вIалла хIама ховш а яц.

Суда хьалхашка Батыжев, фухха даь а, бехка кIалхара вала гIертар, шийна болча пайданна даьдац ше из яхаш. Лакхарча медицински заведене, деша вагIача хана Батыжев Iомаваьвар рецепташ мишта язъе еза, хIаьта уж нийса язъелга цун дукха бала болаш хиннадоацалга гуш да.

Цу гIулакха дукха сагота хиннабац Малгобекски цхьоалагIча центральни больница кулгалхой а. ХIана аьлча, цар шоай ханнахьа тIахьожам лоаттабаьбаларе хургдацар из.

Закони нормативни акташи цо ца лархIарах деций Сунженски районни халкъа суда приговорагIа противотуберкулезни диспансера йоккхагIа йолча медйишийна В. Гришинана яь суд а. Цо а наркотикаш йоахка молхаш дIателара бокъонаш телхаяьй. Декхарашка диллача цун вIалла бокъо а хиннаяц цу тайпара молхаш унахошта дарбанна язъе. Из бокъо лорий мара яц. Гришинас 1985 шера январь бетта денз 1986 шера июнь беттага кхаччалца туберкулез долча наха 330 конвалют таблеткаш дIаеннай, хIаьта уж молхаш наркотически лоархIаш я. Из тайпара зулам де вIаштIехьдаьннад районни центральни больница кулгалхоша лерттIа цу гIулакха тIахьожам ца лоаттабарах.

Суда следователаша из дош тохкача хана гучадаьлар Сунженски противотуберкулезни диспансера болхлой В. Гришинана, М. Горшкована, кхычарна СССР УнахцIенон Министерства №№ 1311. 176 йола приказаш больница кулгалхоша дIадовзийта ца хилар. ВIалла а наркотически молхаш меттел, кхы тайпа яраш а унахочунна хьожае бокъо яц цунна дарба деча лоро мара.

1985 — 1986 шерашка наркотикаш йоахка молхаш дIа мишта ухийт хьожаш цхьаккха тайпа тIахьожам лоаттабаьбац Сунженски туберкулеза духьаларча диспансере. ХIаьта цо таро хилийтай цхьаболча медицински болхлошка зуламаш де. Цул совгIа диспансера болх тахка яхийтача лоро-куратора О. Варзиевас ше нийяьй наркотикаш йоахка молхаш, унахой цIерагIа дIа а язъеш. Уж тайпа молхаш лелаелгеи царна учет елгеи во латт диспансере. Унахошта молхаш язъярах диспансерни карташ тIа дIаязъяь ханаши молхаш дIахецача ведомосташ тIа дIаязъяь ханаши вIашкайоагIаш яц.

Лакхе белгал ма даккхара йIаьххача хана тIахьожам ца хиларах Сунженски туберкулеза духьаларча диспансера медицински персонало наркотикаш йоахка молхаш дIахецара бокъонаш хадданза телхаеш моттигаш нийсъеннай.

Укхаза дика хоалу Сунженски ЦРБ, Республикански тубдиспансера кулгалхоша мелал гойталга, боагIаш бола тIахьожам ца лоаттабаьлга.

Ший ханнахьа воча оамалах къаста мегадац Гудермесски района Новогрозненски яхача поселке вахача Л. Тутуевна а. Цу хьакъе новкъостал даьдац цунна каменщик волаш цо къахьегаш хиннача номер 11 йолча гIишлон-монтажни управлене коллективо а.

ЗаконагIа доацаш наркотикаш хьаярах, уж лелаярах, нахага йохкар духьа дIа-хьа кхахьарах Гудермесски городской халкъа судо 4 шераи 6 беттаи чувалла ха техар Тутуевна, боахама конфискаци а еш. Астрахански областера хьа а ена анаша йохка гIертача хана лаьцав из.

Судо тохкам беш гучадаьлар 1975 шера денз Тутуев хадданза анаша увзаш хинналгеи, вахача моттигеи, е балхеи цунца кхетама болх ца баьлген. Цудухьа Тутуева вIаштIехьдаьннад анаша хьае а йохка а. ВорхI бера да ва хIанз вай вувцар. МалагIа дика масал гургда цунгара дезала?

И. ЧАЙКИНА.

ПЕРЕСТРОЙКЕИ КАДРАШИ

ГIУЛАКХ КХЫ ТОАЛУРГДАЦ

НАГАХЬА САННА БАЛХА ТIА ХЬОЖАВАЬЧУН

ХЬАЬКЪАЛЕИ ХЬИНАРЕИ ТIЕХБАЬККХА МАХ БИЧА...

ШИЙ моттиге хилар... Уж кхо дош мара дац, бакъда, царца дуккхача гIулакхий бIарчча философи, вай вахара маIан да. Из маIан цIимхара да, цо гIалаташ мегийтац, хIаьта из толхадаьр аьттув а ца боалаш висарал совгIа, бокъонца халача отта а тарлу.

Нагахьа санна, раьза а хинна цо ший доаца гIулакх каралаьца дале, къамаьл а доацаш из саг бехке ва. ХIаьта цу бехках тIехьагIо бала хул, ший низага, таронашка хьежжа цунна гIулакх ца а луш, кхы а лакхагIча балха тIа вахийтача. Бала кхоач балха тIа эттачунга, цо кхоачашде дезача гIулакхага. ХIана аьлча, из хьалха шийгара дийннача гIалатех балха тIа карагIдаьннараш лархIа волалу, хьалха хинна балхацара айпе стиль — цо геттара нийса лоархI.

...Воронкин Анатолий Иванович массехк шера парте Грозненски райкома кулгалдеш хилар. Район, из цига хьалхара секретарь волча юкъа, паччахьалкхенна дукха дулх, шура, сом, баьцадаараш дIадала дезаш декхарийла яхар. Из декхар шерагара шерага лакхлуш латтар. Колхозий, совхозий финансови хьал талхаш латтар, 23 боахамах 22 зе де баьлар. Геттара чIоагIа даьржар приснскаш елга, ца даьр даьд яхалга. Кхоачамбоацарий бахьанаш райкома нахаца болх бе ца харах латтар. Духхьал цхьан отчетни периодагIа (конференцегара конференцега) районе 39 боахамий кулгалхо хийцар. ДIалаьрхIача царех хIаране балха тIа яьккха ха цхьацца шу хул. Иштта белгалдаккха деза цхьаькха а: районерча дерригача боахамашка взыскани йинза вола кулгалхои, специалисти лаха хала дар.

Цу ситуаце эггара нийсагIа бола никъ — кулгалде ца ховш вола саг, цун булургболча балха тIа вахийтар. Цхьабакъда, маIанан хьаькъалерча уйланей духьала А. И. Воронкин 1986 шу юкъекхаьчача хана парте обкома рекомендацегIа Нохч - ГIалгIай АССР Госагропрома председателалла хьожаву...

Тамашийна хIама дац, боахамашта кулгалдеш цхьан дийнахьа болх ца баь саг цIаьхха бехктокхамеча балха вахийтар. Цхьабакъда, аргда вай, парте обкома, республикански инстанцей цу хьакъехьа даккха бахьан корадир, аьнна. Моттигаш нийслу, саг лакхерча балха тIа вахийтача цо гIулакх тоадеш — оалаш ма хиллара, цун ший низах бIу болаш.

Теркам тIаозаргба вай, боккха лоархIам болча укх факта: Анатолий Иванович цу балха тIа ваха раьза хилар. Е ше балха тIа лакхвалар дезаденна, е кердача балха хургйола халонаш да лоархIаш дир цо из. Цу хана республика юрта боахама гIулакхаш тоалуш дар (1986 шера керттерча хьокхамий декхараш кхоачаш а тIехкхоачаш а даьдар), хетаргахьа, цо а ший гIулакх дир.

Цу хана денз, цо баьча балха белггала итогаш е, цунна карагIдаьнначун позицешта тIара ший тайпара ревизи йилла ха чакхъяьннай. Цул совгIа, хIанз вайна хIаранена тIадиллача гIулакха хьалхашкара бехктокхам лакхбеннаб, кадрашца болх беш демократически дIадоладаьр чIоагIденнад, шерденнад. Уж дIадехараш Нохч - ГIалгIайчен Госагропрома балха долаш дий? Хийша бий-те Анатолий Ивановича проблемашта, уж къестаеча наха тIавахара никъ?

Факташа, оалаш ма хилара, ма дарра дувц. ДIадахача шера республике кхашкара продуктивность цIаьхха лохъелар, дикка дукхагIдолча керттерча хьокхамий декхараш кхоачащдинзар. Кхоачамбоацарий бахьанех Анатолий Ивановича обкома бюро лоацца дийцар: райагропромий болхлой дисциплина геттара лоха я, цар боахамий кадрашкара доаггIар хьадехац, РАПО кулгалхошта моттигашка фу ду хац, хьал довзац.

Бюро дакъа лоацаш хиннараш Воронкина дувцачунга ладувгIача хана а хоалуш хьайра: ше шийна критика е воал·хьогI ер? Нагахьа санна кадрашта хьалхашкара бехктокхам лоха бале, цун бехке агропрома кулгалхо мара, кхы малав? Из вац доаггIар хьаде дезар? Нагахьа санна моттигашка дисциплина ахастагIа яле, из дувцарах гIулакх чакхдалац — тIадилла гIулакха кхоачашделга цIенхаштта дIадехаргдолаш де дезараш дича дикагIа дац-те?

Цхьабакъда, бюро дакъа лоацаш хиннарашта из уйла сов хьалха чуессар — Анатолий Иванович шийна критика е лаьрхIа вацар. Цо ма могга ший кара бараштa бехк бора.

Воронкина а, цо шийна къаьстта тарга эзача болхлоша а новкъостал де, хьаллаца эшача сотрудникашца леладечох лаьца дукха масалаш доаладе йиш я. Цу тайпарча, саг хьогаргвоацача хьал тIа ва ветотдела начальник М. Б. Эдельбиев. Цо тхоца вIашагIкхийтача хана цец а ваьнна дувцар:

— Аз моллагIа дош шийна тIадихьача Воронкина из теркал ца деш дут. Соца дага а вувлаш къестаде дезаш дола дешаш, цо ше къестаду. Соца дага а ца воалаш, законодательствана духьала Малгобекски районе керттера ветлорал хьожайир В. Д. Поппкова. Балха тIа цIенхаштта кхоачамбоацараш хиларах (царех кхо уголовни дош гIоттадаьд) Назрановски района керттерча ветлора декхарех мукъавалийтав М. С.-А. Мальсагов. Воронкина указанегIа из, со волча, республика службе балха хьавайт. «Гехинский» яхача совхоза директора А. Т. Сологуба дукха нокхарий доалара хьакъехьа йола материал следственни органашка дIалу, хIаьта Воронкина цун кандидатура Урус - Мартановски РАПО председателалла вахийта оттаю. Хьаалал оаш, мичай укхаза хьаькъалера уйла, ца вашшаш велавалар?..

М. Б. Эдильбиева хаттара А. П. Воронкина ше жоп делар. РСФСР Госагропрома ветеринаре Управлени дош ца оалаш раьза хинна, 25 сентябре приказагIа цо ший гIулакха тIара дIаваьккхар из, цхьан шерал ах шерал ветеринарни гIулакх деш 46 пунктера бруцеллезахи туберкулезахи цамогаш дола хьайбаш дерзадаь доллаше, (Эдильбиевл хьалха хинначо ерригача пятилетке а 29 пунктера мара дерзаданзар), хIаьта хьайбаш цамогаш хулга нийсса ах лохдир.

ГIулакха тIара мукъавалийталехьа массехк бутт хьалхагIа Эдильбиева РСФСР Госагропрома ветеринаре Увправлене начальника О. З. Исхакова бера хьайицар аттестаци толаме дIаяларах дола тешал. Бакъда, лаизар Мустафа Бакуевича республика Госагропроме леладу шоай хьаштдар, цун председателага нах болчча дIадийцар — хIаьта-м, тIаккха тхо довзаш хилалахь! Эдильбиева метта Воронкина оттайир А. Сологуб, республика прокуратурас цун уголовни дош юхагIоттадаь доллаше.

Госагропрома коллеге тIаийча решенешка хьож тхо. Царех хIаране тIа корадоагIа тхона из е вож болхло дIаваккхарах е выговор ярах дола приказ.

— Коллеге цхьан заседание пхе деша отчет яла йийзарса, — яхаш дувц Наурски РАПО председатела Ю. Г. Цогаевна — хIаьтэ хьажал шо: Воронкина предложенегIа цкъа еш йиъ выговор кхайкайир сона, кхы тIа цIенхаштта хьахойташ хоам а бир. Из я кадрашца беча балха метод?

Гучадаьлар, Надтеречнии Грозненскии РАПО председателашта а цу дийнахьа цIенхаштта выговораш яь хилар. ХIаьта массехк ди хьалхагIа хиннача коллегашкаши выговор йир «Заря» совхоза директора М. Ахмадовна. Укхаза хьоаде доагIа, маей июлей кхы а цхьацца цунна выговор яь хилар.

Фу бахьан долаш иштта «камаьрша», уйла ца еш, атта дIа-хьа кхувс Госагропроме выговораш? Фу къа хьарчарах кач ехк уж наха, баIай буц санна? Лоацца аргда вай: председателана критика ярах. ГIулакха тIа из лакхваьвале, тIаккха, цун цхьа бахьан да, тIаккха, критикана кIалхарвоал, иштта кхетаде доагIа. Цун йоакхо я «маьхера» указанеш телар.

ХIаман зем боаккхача наха лаьрхIар: республикерча йиййтта РАПО-х хIаранена Госагропрома 30 болхло кхоач. Мел боккха ниг ба из! Кхай тIа баьккхача, долла хIама дулургда цунга! Из а ца деш, цар боахамий кулгалхойи специалистийи истолаш тIа ца эшача каьхаташца нувхаш йоаржаю. Воронкина доалдара метод цаI я — язъяь распоряжеш телга. ХIара дийнахьа районашка дохьийт бIаьш дола каьхаташ. Алхха Наурски РАПО дIадахача шера нийс бетта республика Госагропромера эзарнел дукхагIа укгзанни распоряжении ера. Хаттар отт: мала варгва уж йийша? Мишта «дагайохаргья» уж ерригаш? Корта а болаш гIулакх леладе доагIар, хIаьта Воронкин хьал довзаш вац. Цкъа боахамаш авторезина йоацаш дисар. Воронкина цигга мехка массе миIинге нах бахийтар, кIеззига тIехьагIа гучадаьлар: цун ший складашка цхьаккха пайда ца эцаш шин эзарнел дукхагIа покрышкаш хинналга!

ТIем тIа ийшача, командир бехке ва оалаш да. Республика юрта боахама къахьегамхой тIехьабусаш хилара эггара хьалха бехке ва Госагропрома председатель А. И. Воронкин. Нохч-ГIалгIайчен эггара лоархIамечарех цхьан производственни подразделене керте а этта, цо коллективе кердачуни новаторствац уйла а ца яхьаш, керда хувцамаш а ца деш, балха дуккха хьалха шоай ха яьккха яьнна, телха стиль а методаш а юкъеера.

ХIаьта а, долчча тайпара дийцача, цу тIехь бехк Госагропрома председатела хинна Iац. Из гIулакха тIа лакхваьр парте обком я. Республика юрта боахам геттара халача хьал тIа эттача алхха цкъа мара цун отчетага ладувгIанзар обкома бюрос.

Секретарь В. Карташов керте вола Госагропрома партком а хиннаяц хила ма йоаггIара. Укхаза бакъду, Воронкина балха стиле коллегиальноста принцип ца хилар, цо критика ца ловш, нахаца тарвала ца ховш из хилар. Фу даьд хIаьта парткомо? Цхьаккха хIама даьдац! Анатолий Ивановича цкъа отчет яьиц коммунисташта хьалхашка Уставо дIадехараши шийна тIалатта декхараши кхоачашдеш хиларах.

...Ше отчет еш къамаьл даь обкома бюро хинначул тIехьагIа Анатолий Иванович цхьан ведомственни РАПО вахар, шийна каpаболча, кIаьдбенна белакъежача наха къахьа Iоттар ещ бIара а хьежа, эккхийтар цо:

— Шоах цхьаккха эргаваьнна хувцавеннавац. Со цаI мара.

ТIаккха гIулакх тоалургдий-теш?

С. ЛОРСАНУКАЕВ,
М. ФОМИН,
«Сельская жизнь» яхача газета спец. корр.

(Укх шера 16 марта арадаьнна «Сельская жизнь» яха газет).

Дикача нахах

ДОЯРКА

Грозненски района «Юбилейный» совхозе меттел, ерригача республике а дуккхача хана денз дика йовзаш я доярка Хожбахмадова Закият. Цун къахьегама никъ кхувш йоагIача хана денз ший наьнаца шурий-товарни ферме дIаболабелар: хIара аьхки школе каникулаш йолча хана ферме йодар из наьнна гIо де, хIаьта школа йистеяьккхачул тIехьагIа из бокъонца йола доярка а хинна дIаэттар.

Юххьанца дерригa а дика дIадодар, аьлча, бакъхургдац. Цхьацца халонаш нийслора, хьокхамаш а кхыча дояркаел лохагIа дар. Цхьабакъда йоI тешаш яр хало ца эзача толамашка кхоачаргйоацалга, ший наьна а цун новкъостий а йIаьхийча къахьегама опытах шерра пайда ийбе йолаелар из. ХIаьта царна, шоашта ховш дар, камаьрша дIалора хIама хара тIакхувш йолча йоIа. Керттердар фу дар аьлча, Закията ховра ший къахьегам наха эшаш болга...

Дукха ха я Хожбахмадова Закията дояркалла болх бу. ТIаккха «Юбилейный» яхача совхозе къахьега 17 шу да. ХIанз-м цо ший опыт кагегIбарашта дIател. Белгалдаккха деза, укх теххьарча шерашка республике гIолла яьржача социалистически яхье хадданза дояркашта юкъе дикагIа йола моттигаш йоахаш из хьайоагIалга.

Шийна тIачIоагIбаьча хIара Iаттагара 4500—5100 килограмм шура йоакх цо хIара шера. Цунца цхьана, кIезига бац цо Iомабаь ученикаш. Шоай хьехамча санна лакха хьокхамаш да цар а. Царех ба дояркаш Мутиева Рукъет, Асхабова Эсита, Уциева Мизан, Дзакаева Яха, кхыбараш.

Даьхено белгал ца боакхаш битабац Закията хьаьнала къахьегам. Цунна енай Ленина, Къахьегама ЦIеча Байракха орденаш, медалаш, тайп-тайпара знакаш, Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета депутат а я из. Цунна ха карайоагIа харжархоща вIашагIкхета, цар шийна тIадехка декхараш дизза кхоачашде.

ТолашагIйолча доярка социалистически декхар тIаийцад: XIX Ерригасоюзни конференци хулача денга ах шера задани тIехкхоачашъе. Из декхар кхоачашдергдолгах теша мегаргва, хIана аьлча, доши гIулакхи цаI долаш хьайоагIа Закият.

М. ВАХАЕВ.

Афганистане машар беш ба: шу чакхдаьннад фуд дIахо?

Афганистане машар оттабар дар Кабуле президента Наджибуллас къамаьл а деш хиннача къаман машар бара йолча Чрезвычайни комиссе заседане маIан.

Пакистане йолча «исламски партеша» диалог е ца тугаше а, машар белга хила йиш йола хIама а хинна дIаэттар. ВIашдухьал латтача оагIоний общественно-политически вахаре цхьатарра йола, цу тIара хьайоагIа бокъонаш хьаллаьцар оппозице мугIараша. 40 эзар мятежник правительства оагIонгахьа ваьннав. ХIанз Афганистана хIара ялхлагIча административни единице доал ду коалиционни формагIа. Из шерра дIайоаржаяр бахьан долаш 3200 юрт машара наькъаца Iаьдала тIахьожама кIал хургйолчахьа яьлар. Уж бокъонца болча новкъаяха кийча я — 28 паччахьалкхен пост оппозицена йита. Додача хина тIий сихагIа туллалургда шинна оагIорахьара туллаш хилча. Афганистана кулгалхочо цу халкъа хьаькъала дешашца мадарра довзийт Афганистанега хьал.

Шу хьалха хинна къаман машар бара Чрезвычайни комиссе учредительни заседани дош дикка чIоагIа дувцаш чакхъяьлар. Тайп-тайпара йола уйла хьаллацара принцип ше хойолийташ а балха кIийле а хилар. Цо хьахьоабир нах гуччахьа дувца, паргIатта хетар чIоагIа дIаала. Дувцар дIаьхдаь къувсаш хиларагIа къам машар хургболча новкъа даьлар. ДIадахача шера цо хьахьекхар ше чийса хилар. Из никъ лаьцача наха корайир массане юкъарча уйлан юкъмоттиг а — тIехьа тIабоагIа 12 бутт Афганистане доккхий хувцамаш хулаш хила боагIа.

Комиссе заседани хинначул тIехьагIа цун член волча Мухьаммад Хьасан Шаркаца къамаьл хилар са. Из вовзаш вола деятель ва, нох массе а хана лаьрхIав «чIоагIа саг». Къаман машара никъ цо бизза хьаллаьцаб. Iаьдало нох тийша цунга енай лоархIаме пост — репатриантий гIулакхий хьакъехьарча Паччахьалкхен комитета председатель ва из. «Машара политико Афганистанага йиш хулийт тIом дIабакха, нах бекъаш йола йовкъаш дIаяха. — йоах М. Х. Шарка. ДIадахача шера мехка цIаденав 110 эзар саг. Шоаш леладаьчох хьакхийта уж лерттIа бала болабеннаб. Репатрианташтa паччахьалкхено массе а оагIорахьара новкъостал ду. Уж мукъабовлийт налогах, царна юхадIалу шоай хинна боахам. Афгански халкъ бIарчча юхахьахулаш латт. Цо новкъостал дергда къаман совете массане юкъара хоржамаш дара (кердача конституцегIа из лакхера законодательни орган я). Со теш машар бара политика шоллагIча шера цар котало йоаккхаргхиларах».

Из политика чакхъяккхара афгански интеллигенце викалий биста варгвоацаш боккха лоархIам ба. Царна юкъе ва философски Iилмай доктор Мухьаммад Зияр. Цо а лаьцар дакъа къаман машара хьакъехьара Чрезвычайни комиссе заседане. «Президента Наджибуллас белгалдаьккхар къаман машар бара кердача этапа общества демократизаци ярга кхоачавергхилар. Дукха ха йоацаш болх бе йолаенна дукхача партей система дегIайоагIаргъя. — йоах М. Зияра. Iилман культура деятелаша даькъала ювц иштта йола тенденци, цох тайп-тайпарча дувцачох бола тешам а хеташ».

Экономикеи торговлии тIом сацарца хьаллакхлургхиларга сатессача къаман предпринимателаша шоай парти хьаергхилара дош гIоттадаьд дукха ха йоацаш. Къаман барт бара Чрезвычайни комиссе массехк саг ва цар хьашташ оттадеш, царца Кабулерча индийски общинах ваьнна Багван Сингх а волаш. «Афганистане машар беча наькъо боахама даькъе доаха толамаш а гуш да. — йоах цо. Шера 30 частний йинеи предприяти болх бе йолаеннай. Промышленни производственни боарам кхоззеи ахаззеи лакхбеннаб 700 эзар совгIа волча сага алапи тIатехад. Цу тайппара, массане хьакъехьа аьлча хоадам беча этапага йоалаш латтача машар бара процесс сихагIа хургъяр, нагахьа санна афгански халкъа кхел къоастае гIертарий, вовхIне альянс оалачун лидерий позици ецаре. Событеша къаьгга хьахьекхад афгански дош тIемаца къоастаде гIерталга дохаргхилар.. Кердача тайпара уйла е ха кхаьчай.

Александр ТРУБИН,
АПН соб. корр.

СФРЮ. Дунен итташ долча мехкашка, цу даькъе Советски Союзе дIаухийт ший продукци Горни - Миланович яхача городерча «Рудник» яхача швейни фабрика. Предприяте коллективо къахьегама овсарле лакхъяра, дIадодар лохдара, изделей дикал тоаяра тIехьа къовсам лоаттабу.

СУРТА ТIА: «Рудник» яхача швейни фабрика цехе.

К. ВОРОБЬЕВА сурт. (ТАСС).

ЦАI ЯЛХНЕНА ДУХЬАЛА

Монгольски телевидене укх шера денз дуккхача телехьажархой дехарагIа юха дIайолайир 70-гIа шераш чакхдоалаш чIоагIа цIи хеза хинна, тIаккха экрана тIара дIаьнна «ЦаI ялхнена духьал» яха передача. Передача йолча хана телехьажархочо хаттар ду ялх сагах латтача эрудитий командага цун жоп минота уйла а яь дала деза. Хьалхарча передаче шоайла вIашагIкхийттар МНР Iилмай Академе къона болхлой Монгольски паччахьалкхен университета студентий командаш. ВIашагIкхетара счет — 3:3.

СТУДЕНТКА ТОЛАМ

Монгольски студенткас — Дрездена Технически университета выпускницас М. Энхмандахас. лакхехьара дешар дешарах долча дипломаца экономически Iилмай кандидата диплом хьайицар. Аттестационни комиссе иштта мах бир «Текстильни промышленносте технологически процессашта доалдари производства эффективность лакхъяри» яхача дипломни балха. М. Энхмандах — Дрездена университета доазол дехьарча студенташта юкъе эггара хьалха из толам баькхар.

(Монголпресс — АПН).

Улан-Батор.

СПЕЦИАЛИСТА ХЬЕХАМАШ

Лазарех лораде хьайбаш

Доккхийи бехктокхамей да карарча пятилетка кхоалагIча шера республика агропромышленни комплекса болхлошта хьалхашка латта декхараш. Дика вIаштIехьдаьккха чакхдаккха деза хьайбаш Iангара доахалга. Цунах тийша да къахьегамхой кхоачам боллаш шурийца, дулхаца, даьттаца, хьайбай кхыча продукташца Iалашбар.

Уж декхараш толаме кхоачашдар тийша да хьайбай боахама интенсификаци ярах; уж дебадарах, инфекционни, инвазиционни лазарах лорадарах, царна ший ханнахьа эша дарба дарах. Инфекционни, инвазиционни лазар кхийтта хьайбаш во деб, лохъю луш йола шура, дулха кхоабача хьайбашта лоадама дозал тIаккхетац. Из бахьан долаш юрта боахама доккха зе хул.

Жа дахка долалургдола ха хьатIакхача дукха ха йисаяц. Из кампани толаме чакхъяккха йиш хургья, нагахьа санна хьалххе а тешаме, дика кийчо йой. Дахкаш дола жа латтаргдола желаш, лазарашта духьала дезинфекци яь, чура цIенъяь, керда хьаьраш тоаяь а тоъал оачилгаш долаш а хила еза. Хьалхе а Iалашъе еза дика йол, минеральни подкормкаш, кIалхьарцар, эшаргйола молхаш. Цу дерригнеца кхоачам мишта бу хадданза хьожаш хила беза зооветеринарни болхлой.

Иштта кийчо ца яьча бригадашка дукха Iоахарий довр кхерам ба. Атта даржа мег некробактериоз яха лазар. Цунах цамогаш хиннача Iаьхарга баге йох, тIехьагIа чура органаш талха а телхе юххера а Iаьхар ла.

Баге ехача дарба дара пайда эца беза цхьан процентах латтача марганцевокисли калиях антибиотикий эмульсехи. Лазар хала чакхдолаш хилча, Iаьхарга хIара килограмма. 20 эзар единица кхоачийташ е дибиомицинаца, 50 эзар единица кхоачийташ е дитетрациклинаца маха тоха беза. Лазар ца даржийтара, цамогаш дола Iоахарий кхычарех дIа а къоастадаь леладе деза, желаш хан-ханахьа цIен а еш, дезинфекци а еш.

Геттара кхераме я Iоахарашта гельминтозаш, къаьстта инвазированноста тIахьожам ца лоаттабеча боахамашка. Из лазар ца кхетийтара хан-ханахьа копрологически тохкамаш де деза, цун итогашка хьежжа дарбан - профилактически гIулакхаш чакх а доахаш.

ЧIоагIа кхераме да фасциолез яха лазар а. Цунах цамогаш хиннача устагIана дарба деш хIара килограмма 0,2—0,33 грамм кхоачийташ концентрированни доакъарга е гексихол, 6—8 миллиграмм кхоачийташ е дертил луш дегельминтизаци е еза. Лазар чIоагIделча хIара килограмма 150 миллиграмм кхоачийташ е ацемидофон, а ацетвикол яла еза устагIана доакъарца.

ДегIа эсала долча жена, къаьстта а къоначарна, март бетта че толхаеш дола диктиокаулез, нематодироз, кхы тайпа стренгилятозаш хила тарлу. Уж инвазияш хилча дарба деш пайда эца беза укх препаратех: устагIан хIара килограммага 50—60 миллиграм кхоачийташ концентрированни доакъарца луш панакура гранулятах, итт килограмма ши грамм кхоачийташ мебенвета гранулах, хIаьта 15 миллиграмм цхьан килограммага кхоачийташ нилверма маха тоха беза.

Март бетта тIеххьарча деношка Iоахарий эхинококкоз кхийтта цамогаш хила тарлу. Из лазар ца кхетийтара, жа Iуллашцен фермашкен лелача жIалешта дегельминтизаци е еза. Цу гIулакха пайда эца беза укх препаратех: цхьа килограмм дозалга 5 миллиграмм дронцит, 0,004 грамм арекомин, 0,25 грамм фенасол кхоачийташ маьхий детта деза. Боахамий кулгалхошеи зооветспециалисташеи йоакхо е еза жа ма эшша минеральни брикеташца-мотхьекхарашца Iалашдара.

Шелковской, Наурски, Надтеречни районий даьгIенашка бIаьстап юххье доажадеча жех, энтеротоксемия яха лазар кхийтта цамогаш хила тарлу. Иштта из хул цу хана даьгIенашка буц къе а йолаш, Iуйрийна хьайбашта тоъал йол телаш ца хилча. Из бахьан долаш жа гIел а луш лазарашта духьалъотта низ боацаш дус.

Из нийслургдоацаш, доажаде арадахалехьа гIожа доакъар дуаде деза хьайбашта. Цамогаш хиннапга гучадаьлча, жа чусоцадаь леладе деза. Ши-кхо ди даьлча а жа цамогаш хулаш нийслой, царна дерригашта маьхий детта деза бивалентни, гипериммунни сывороткаца, хIаьта 12—14 ди даьлча — вакцинаца.

БIаьсти диагностически тохкамаш делга лохдича, къаьстта а Сунженски, Шалински, Грозненски, Гудермесски районашка, доахана юкъе шерра даржа мегаш да бруцеллез, туберкулез яха лазараш. Уж ца хилийтара районий керттерча ветеринарни лораша, ветлабораторей заведующешца цхьана, цу лазарий инфекци гучаяккхара ерригача фермашка тохкамаш де деза, лазараш ца даржийтара чакхйоахаргйолча ветеринарно-санитарни, лаьрххIа йолча кхыча мероприятей план оттае еза, цу хьакъехьа боахамашка беча балха хадданза тIахьожам а лоаттабеш. ХIара колхоза, совхоза, доалахьара доахан леладеча моттига лаьрххIа кийчваь цхьацца ветспециалист тIачIоагIве веза.

Дахка кийчденнача доахан шамараштa лазар кхийттадий е дац хан-ханахьа ца технача, хьайбаш чусоцадаь лоаттадеча юкъа мастит яха лазар даржа мег. Цудухьа дахка гаргакхаьчача доаханга хадданза хьежа беза ветспециалисташ, из лазар кхийтта белгало гучаяьлча ханнахьа дарба де кхоабергболаш.

Республика шаьрача районашка ухкача боахамашка леладеча доахана цIока кIала гораша дехкача фуэх хьахинна личинкаш дийнлургья март, апрель бетта. Доахана тIара уж лаьтта легаргйоацаш, царех горий хьахургдоацаш хIама де деза. Колхозий, совхозий, наьха доалахьа долча дерригача доаханга хьежачул тIехьагIа, цIока кIала личинкаш яраш гучадаьлча, уж йоаяра хьайбана молхашца тIагIолла обработка е еза. Диоксафосах пайда эцаш хилча, из личинкаш Iайнача моттига тIайотта еза, хIаьта хица эяь хлорофос букъ тIа гIолла хьакха еза.

БIаьсти йIоахлушше а хьайбай цIий толхадеш йола фашкарг дийнлургья. Из ший ханнахьа хIалакье йиш хургйолаш хIанззе а мел эшар Iалашде деза. Кийча хилийта еза доахан лувчадара ваннаш, опрыскивателаш, молхаш тохаш йола кхытайпа инвентарь, хилийта еза тоъал эша молхаш, къаьстта а акарицидни, химиотерапевтически яраш.

Б. ДИКАЕВ,
Нохч - ГIалгIай НИВС паразитологически лабораторе заведующи, ветеринарни Iилмай кандидат.

Вашингтонски администраце Центральни Америке кхохкам чIоагIбу Сандинистски революции, цу регионера къамаш - мукъадахара болами хIалакбе гIерташ. Центральни Америке эггара йIайхагIа йолча моттигах я — Сальвадор, цига дукхача хана денз цIий Iоухийташ бола граждански тIом латт.

Сальвадорера хьаухача хоамегIа, ВIашагIкхийттача Штаташа массе оагIорахьа хьал а лоацаш, Хосе Наполеона Дуарте марионеточни режима ший карательни операцеш шеръю, маьрша бахача наха духьала къиза террор чакхйоах. Сальвадорски ахархой кIалхара бовла гIерташ шоаш баьхача моттигашкара кхычахьа дIаух.

Фарабундо Марти цIерагIча къамаш - мукъадахара Фронта (ФНОФМ) кулгалхой даннегIа укх тIехьарча ворхI шера США-с Сальвадора халкъа духьала къовсам лоаттабара 3,2 миллиард совгIа доллар хьакъоастадаьд. Пентагоно Дуарте режимана хIанзара техника лоаттаю, цу юкъе я самолеташ, вертолеташ, еза артиллери. Вьетнаме тIом баь опыт йолча американски советникаша Iомаду цар эскар карательни операцеш чакхъяха.

СУРТА ТIА: Сальвадоре автобуса пассажирий документашка а, наха а чу хьежалга массазара хIама хинна дIаэттад.

ТАСС фотохроника.